

Barbara Walkiewicz
Poznań

EKWIWALENCJA INTERSEMIOTYCZNA W PRZEKŁADZIE RYSUNKÓW BUDOWLANYCH

Zarys treści: W niniejszym artykule autorka porusza temat ekwiwalencji intersemiotycznej w przekładzie rysunków budowlanych, charakteryzujących się złożoną siecią zależności między oznaczeniami graficznymi a odpowiadającymi im formułami werbalnymi. Zgodnie z zasadami przekładu intersemiotycznego tłumacz zobowiązany jest przenieść elementy wizualne w wersji oryginalnej, zestawiając je z adekwatnymi wyjaśnieniami w języku docelowym, dostosowanymi do norm dyskursywnych kultury przyjmującej. W tym celu powinien legitymować się znajomością używanych w budownictwie kodów semiotycznych polskich i francuskich, które w wersji okrojonej przedstawia poniższy tekst.

Rysunki budowlane są najważniejszą formą komunikacji zawodowej w zakresie architektury i budownictwa. Z uwagi na istotę pełnionej funkcji podlegają one ścisłej normalizacji na obu płaszczyznach artykulacji – wizualnej i werbalnej, determinującej właściwą interpretację zakodowanej intersemiotycznie informacji według dyskursywnie zaprogramowanego horyzontu oczekiwań.

Przekład rysunków budowlanych na język obcy powinien umożliwić analogiczną lekturę tłumaczonego komunikatu przez jego projektowanego odbiorcę o oczekiwaniach komunikacyjnych ukształtowanych według odmiennych norm dyskursywnych, co utrudnia inwariantny charakter warstwy wizualnej. Nie mogąc zastąpić oznaczeń graficznych zastosowanych w rysunku wyjściowym przez ekwiwalentne funkcjonalnie znaki, istniejące w dyskursie docelowym, tłumacz zobowiązany jest skrócić dystans kulturowy, stosując formuły eksplikacyjne odnoszące się do oznaczonych wizualnie desygnatów,

zgodne z docelowym uzusem branżowym. Lokalizacja dyskursywna mikrostruktury werbalnej jest bowiem jedyną drogą do uzyskania ekwiwalencji intersemiotycznej, której nie sposób pokonać bez znajomości kodów semiotycznych właściwych polskiemu i francuskiemu dyskursowi budowlanemu.

1. Obraz w tekście

„Obraz – jak pisze Wittgenstein (2000: 10) – odwzorowuje rzeczywistość, przedstawiając pewną możliwość istnienia i nieistnienia stanów rzeczy”, w sposób częstokroć nieosiągalny za pomocą werbalnych środków wyrazu (por. Klag 2006: 69). Zdolność do precyzyjnego przedstawienia konkretnych elementów rzeczywistości pozajęzykowej za pomocą zdjęcia, obrazu czy rysunku nadaje im status niezbywalnych i niezastąpionych werbalnie komponentów wielu gatunków tekstów. W tekstach metrykalnych na przykład symbol godła państwowego jest znakiem akredytującym teksty jako dokumenty urzędowe, podobnie jak na banknotach, charakteryzujących się dodatkowo dużą różnorodnością, intersemiotycznością oraz wielowymiarowością znaczeniową warstwy wizualnej; w artykułach i podręcznikach medycznych rysunki i zdjęcia są ilustracją towarzyszącą im treści, nieopisywalną za pomocą języka, podobnie jak ilustracje w podręcznikach z botaniki, zoologii, geologii etc. Oczywiście stopień i zakres udziału obrazu w tworzeniu komunikatu zależy od zdefiniowanego dyskursywnie gatunku tekstu: w niektórych tekstach rolą obrazu jest wspomaganie zrozumienia treści, a jego brak nie upośledziłby czytelności sensu, w innych natomiast rysunek pełni nadrzędną funkcję w stosunku do uzupełniających go elementów werbalnych, na przykład w opartych na rysunku technicznym gatunkach projektowych.

Gatunkowo zdefiniowana jest także relacja pomiędzy elementami wizualnymi a werbalnymi, składającymi się na dany komunikat intersemiotyczny. Tomaszewicz (1999: 124–139) wyróżnia pięć typów relacji werbo-wizualnych:

- znaczenie równoległe – warstwy wizualna i werbalna są nośnikami niezależnych informacji,
- komplementarność – informacje zawarte w obu warstwach uzupełniają się, tworząc sensotwórczą zależność werbalno-wizualną,
- relacja interpretacyjna – warstwa słowna dostarcza informacji niezbędnych do zrozumienia będącego jej ilustracją obrazu,
- ekwiwalencja – obraz i słowo przekazują tę samą informację,
- sprzeczność – obraz i słowo są nośnikami informacji sprzecznych.

Jeśli w danym tekście figuruje wiele elementów wizualnych, każdy z nich może pozostawać w innej relacji w odniesieniu do warstwy werbalnej. Na tę złożoność syntagmatyczną nakłada się także skomplikowana sieć zależności pomiędzy jednym elementem wizualnym a wieloma elementami werbalnymi, co zauważa Piekot: „W przekazach złożonych dwuelementowa relacja tekst–obraz ulega multiplikacji. Można bowiem mówić o relacji między całym obrazem a poszczególnymi elementami werbalnymi (np. nagłówkiem, podtytułem, lidem, podpisem czy nawet akapitem)” (Piekot 2006: 115). W związku z tym, paradoksalnie, ten sam obraz może pełnić jednocześnie funkcję Peirce’owskiej ikony, indeksu i symbolu¹ w odmiennych, współistniejących w ramach jednego tekstu kontekstach (Piekot 2006: 103).

Różne stopnie złożoności cechują także sam obraz, który może być prostym znakiem – wspomnianą już ikoną, indeksem lub symbolem – lub też całością złożoną z wielu znaków niższego rzędu, wyartykułowanych zgodnie z mniej lub bardziej skodyfikowanymi regułami ich syntagmatycznej artykulacji:

Istnieją [...] reguły łączenia znaków i syntagm wizualnych. Nie mają one i nie mogą mieć lingwistycznego charakteru, ponieważ wynikają ze specyfiki znaków ikonicznych: „podobieństwa” do przedmiotu i przestrzennej formy znaków. Dyktuje je więc mimesis, która zapewnia identyfikację znaków i wymaga zachowania jedności przestrzeni przedstawionej oraz jedności zasad perspektywy (Wysłouch 2001: 27).

W przypadku obrazów składających się z wielu elementów wizualnych często mamy do czynienia z konstruktem intersemiotycznym, w którym funkcjonują obok siebie znaki należące do różnych kodów semiotycznych. Znanym tego przykładem są mapy turystyczne, łączące oznaczenia graficzne właściwe kartografii ze znakami (ikonami, symbolami) wypracowanymi na potrzeby komunikacji turystycznej jak również z elementami werbalnymi oraz matematycznymi. Podobną wielowymiarowością semiotyczną cechuje się obrazkowa instrukcja bezpieczeństwa w trakcie lotu, zawierająca pikto-

¹ Zgodnie z typologią Peirce’a znaki dzielą się na trzy podstawowe typy, różniące się poziomem motywacji semantycznej: indeksy, ikony i symbole. Indeksy są znakami nieintencjonalnymi, sygnalizującymi dane zjawisko lub stan, którego są zazwyczaj naturalnym symptomem (np. żółtą liście drzew zwiastują jesień), w przeciwieństwie do symboli, opartych na arbitralnie przyjętej konwencji (np. czerwone światło jako znak zakazujący ruchu pojazdów i pieszych na jezdni). Znakiem o najwyższym poziomie motywacji jest ikona, stanowiąca mniej lub bardziej wierne odwzorowanie oznaczanego desygnatu (np. portret rysunkowy, zdjęcie czy ikona figuratywna) (por. Pelc 1984: 103–104).

gramy z objaśnieniami zredagowanymi w różnych językach, zestawione ze schematycznymi rysunkami instruktażowymi (por. Tomaszewicz 1999). Jednym z najbardziej rozbudowanych komunikatów intersemiotycznych jest stanowiący przedmiot niniejszej refleksji rysunek budowlany.

2. Intersemiotyczny wymiar rysunków budowlanych

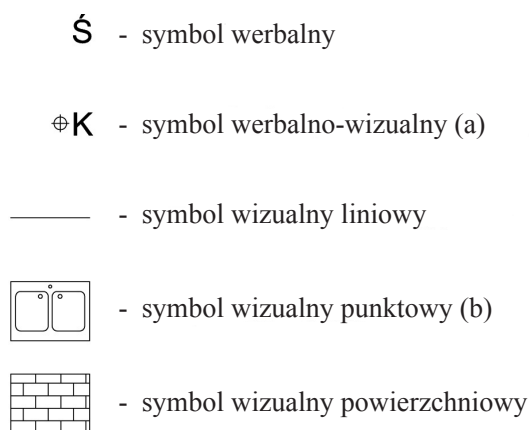
Rysunki budowlane są podstawowym składnikiem każdego projektu budowlanego, czyli dokumentu, jaki należy złożyć w stosownym urzędzie w celu uzyskania pozwolenia na budowę planowanej inwestycji. W związku ze złożonością obiektów budowlanych, niemożliwą do odwzorowania na jednej płaszczyźnie rysunkowej, dokumentacja projektowa wykształciła wiele gatunków rysunków: plan sytuacyjny, rysunek zagospodarowania terenu, rzuty, przekroje, elewacje, zestawienia stolarki oraz rysunek detalu². Wszystkie wymienione gatunki charakteryzują się znormalizowanymi konstantami makrostrukturalnymi, występującymi w każdej odmianie gatunkowej³: ramką, tabliczką informacyjną, legendą oraz treścią rysunku, czyli rysunkiem właściwym (Walkiewicz 2012b). Ten ostatni opiera się na rysunku technicznym, którego nadrzędność funkcjonalna tłumaczy się jego zdolnością do precyzyjnego odwzorowania projektowanego obiektu oraz zapisu niezbędnych informacji konstrukcyjnych, dotyczących wszystkich elementów składowych oraz sposobu ich funkcjonowania jako całości, z dokładnością niemożliwą do uzyskania przy użyciu samych słów (Walkiewicz 2012b). Rysunek techniczny jest więc podstawowym budulcem dokumentacji projektowej, opartym na intersemiotycznym kodzie technicznym, który podlega ścisłej normalizacji, także na poziomie międzynarodowym, dzięki czemu jest uniwersalnym językiem inżynierów niezależnie od ich języków ojczystych. Stopień złożoności i zakres intersemiotyczności rysunków zależy od fazy opracowania, jak również od kompleksowości projektowanego obiektu.

Oprócz formalnych wykładników makrostrukturalnych, wspólnych wszystkim gatunkom rysunku budowlanego, treść zasadnicza każdego rysunku ukonstytuowana jest z elementów mikrostruktury w postaci różnego

² Rysunek detalu jest pochodną rzutu lub/i przekroju stosowanego do wyodrębnionej części projektowanej konstrukcji, sporządzaną – w przeciwieństwie do rzutów i przekrojów – w bardzo małej skali (1 : 20, 1 : 10, 1 : 5, 1 : 2, 1 : 1) (por. Walkiewicz 2012c).

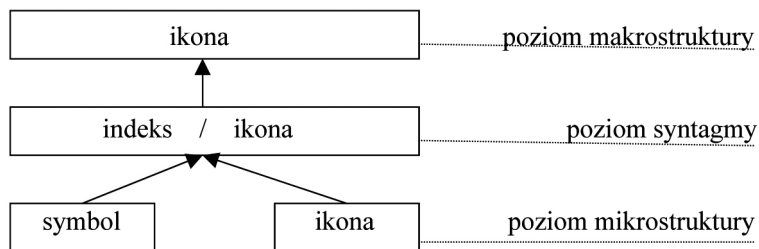
³ Za odmiany gatunków rysunków budowlanych uznaje rysunki reprezentujące konkretny gatunek rysunku na różnych etapach uszczegółowienia, odpowiadających projektowi budowlanemu, wykonawczemu oraz przetargowemu (por. Walkiewicz 2012c).

rodzaju oznaczeń graficznych, zorganizowanych, zgodnie ze skodyfikowanymi w polskich normach zasadami sporządzania rysunków technicznych, w intersemiotyczną całość makrostrukturalną o charakterze ikonicznym. Elementy mikrostrukturalne rysunku zasadniczego, należące do różnych kodów semiotycznych, mogą być natury werbalnej, werbalno-wizualnej oraz wizualnej, przy czym te ostatnie dzielą się na liniowe, punktowe i powierzchniowe. Przykładowe symbole przedstawia rys. 1.

Rys. 1. Typologia oznaczeń graficznych na rysunkach budowlanych

Z semiotycznego punktu widzenia oznaczenia graficzne reprezentują najczęściej znaki (a) symboliczne, stanowiące umownie zdefiniowany, skonwencjonalizowany substytut wizualny desygnatu, oparty na dalece wyabstrahowanej jego cesze, (b) rzadziej ikoniczne, będące uproszczonym graficznie schematem danego przedmiotu. Na płaszczyźnie syntagmatycznej poszczególnych segmentów mikrostruktury symbole i ikony tworzą ikony reprezentowanych przez nie instalacji (w odniesieniu do oznaczanej instalacji) lub indeksy (w stosunku do makrostruktury rysunku jako całości), natomiast na poziomie makrostruktury cały rysunek staje się ikoną odwzorowującą w przyjętej skali projektowany obiekt budowlany. Jak widać na schemacie (rys. 2), relacje pomiędzy poszczególnymi znakami podlegają wspomnianej wyżej multiplikacji funkcjonalnej, wynikającej ze zróżnicowania ich wzajemnego stosunku, co dowodzi ich wielopoziomowej artykulacji.

Rys. 2. Poziomy relacji funkcjonalnych między mikrostrukturą a makrostrukturą wizualną rysunku budowlanego

Na skomplikowaną sieć przedstawionych szkicowo zależności nakładają się dodatkowo relacje między elementami werbalnymi oraz wizualnymi. Mogą być one dwojakiego rodzaju, zdeterminowanego kontekstem użycia. Elementy werbalne figurujące bezpośrednio na rysunku w stosunku do towarzyszących im oznaczeń wizualnych mogą pozostawać w relacji komplementarnej, interpretacyjnej oraz ekwiwalencji. Natomiast w kontekście legendy, oznaczenia graficzne oraz zestawione z nimi formuły, werbalizujące ich zawartość semantyczną, związane są relacją ekwiwalencji, gdyż są nośnikami tych samych informacji⁴ (Walkiewicz 2012b).

W świetle powyższego rysunek budowlany przedstawia się jako wielokrotnie złożony kompleks intersemiotyczny (por. Tomaszewicz 2005: 167), noszący znamiona pełnowartościowego, samodzielnego komunikacyjnie makroznaaku, którego komponenty współtworzą sieć sensotwórczych relacji funkcjonalnych. Rolą tłumacza jest umożliwienie ich analogicznego oddziaływania na odbiorcę tekstu docelowego.

3. Przekład rysunków budowlanych

Przekładem intersemiotycznym rysunków budowlanych jest już ich lektura w języku wyjściowym, przed interpretacją bowiem odbiorca zobowiązany jest rozszyfrować znaczenie składających się na nie oznaczeń graficznych. Istotnie, interpretacja oraz poprzedzająca ją percepcja komunikatów wie-

⁴ Należy przy tym zaznaczyć, że relacja obraz-słowo w legendzie może zmienić charakter w przypadku zmiany statusu odbiorcy: dla osoby niebędącej specjalistą w dziedzinie budownictwa, np. inwestora, zwerbalizowane znaczenie użytych oznaczeń graficznych pełnić będzie funkcję interpretacyjną, umożliwiającą zrozumienie rysunku.

lokodowych ma wymiar intersemiotyczny (Tomaszkiewicz 2005: 161–162, Szczęśna 2007: 72), co oznacza, że – zgodnie z terminologią wprowadzoną przez Jakobsona – zarówno ich redakcja, jak i lektura stanowią transmutację, czyli „interpretację znaków językowych za pomocą znaków pozajęzykowych systemów znakowych”, i odwrotnie (Jakobson 1989: 373). W swojej definicji przekładu intersemiotycznego Jakobson uwzględnił wprawdzie tylko jeden kierunek przedmiotowej operacji, jednak badacze nie mają wątpliwości co do jej dwuwektorowej natury (Tomaszkiewicz 2005). Dlatego też, w trosce o klarowność dalszych refleksji, proponuję podział na transmutację onomazjologiczną (kodowanie informacji na znaki niejęzykowe) oraz transmutację semazjologiczną (dekadowanie znaków niejęzykowych). Oprócz tego, ze względu na zasięg kulturowy, wyróżniam transmutację intrakulturową, czyli taką, która odbywa się w obrębie jednej kultury, oraz transmutację interkulturową, zachodzącą w trakcie przekładu komunikatów werbalno-wizualnych z kultury wyjściowej na kulturę docelową (Walkiewicz 2012b). Oczywiście oba typy transmutacji mogą przebiegać w kierunku semazjologicznym (transmutacja semazjologiczna) oraz onomazjologicznym (transmutacja onomazjologiczna).

Redakcja rysunku budowlanego jest zatem transmutacją intrakulturową onomazjologiczną, a jego lektura i interpretacja w języku redakcji – transmutacją intrakulturową semazjologiczną. Natomiast tłumaczenie rysunków budowlanych na inny język ma status transmutacji interkulturowej, opartej na transmutacji semazjologicznej (dewerbalizacja komunikatu przez tłumacza) oraz na transmutacji onomazjologicznej. Celem tłumacza jest otrzymanie takiego tekstu docelowego (T_d), którego interpretacja przez projektowanego odbiorcę-specjalistę (Os_d), czyli transmutacja interkulturowa semazjologiczna (T_{inter}^s), przebiegać będzie porównywalnie do transmutacji intrakulturowej semazjologicznej (T_{intra}^s), stojącej u podłoża interpretacji rysunku wyjściowego (T_w) przez jego adresata (Os_w), zgodnie z poniższym zapisem:

$$T_{intra}^s (T_w)/Os_w \approx T_{inter}^s (T_d)/Os_d$$

Z uwagi na fakt, że w rysunkach budowlanych – podobnie jak w każdym komunikacie werbalno-wizualnym, od najprostszego logotypu po film fabularny – warstwa werbalna z warstwą wizualną tworzą organiczną całość, zwaną kompleksem semiotycznym, w przekładzie obie warstwy należy traktować łącznie (Tomaszkiewicz 2005: 167), przy czym, poza przypadkami pełnej lokalizacji (np. stron internetowych czy reklam), element wizualny zostaje

przeszczepiony na grunt kultury docelowej w formie oryginalnej (Tomaszkiewicz 2005). Oznacza to, że jeśli w związku z większym dystansem dzielącym oryginał i kulturę docelową zawarte w obrazie wartości uległy częściowemu unieczystnieniu, tłumacz zobowiązany jest do ich oddania na płaszczyźnie werbalnej, przy użyciu umiejętnie dobranych technik.

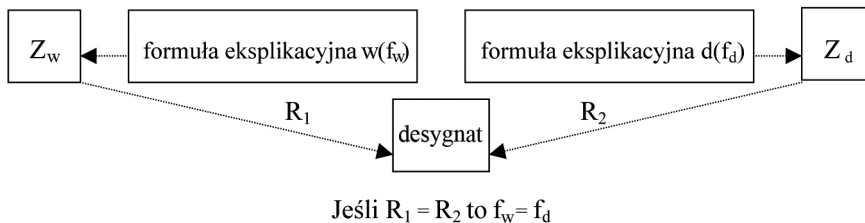
W tłumaczeniu rysunków budowlanych, mimo istnienia w każdym kraju na podobnym poziomie rozwoju budownictwa dokładnych ekwiwalentów stosowanych przez specjalistów oznaczeń graficznych, tłumacz nie może dokonać lokalizacji semiotycznej przedmiotu tłumaczenia z co najmniej dwóch powodów:

- nie ma odpowiedniego przygotowania zawodowego ani uprawnień do sporządzania prawnie akceptowalnych projektów budowlanych,
- zatwierdzony projekt budowlany jest dokumentem urzędowym.

Nie może w związku z tym wkleić skanów rysunków do przygotowanego tłumaczenia, tym bardziej, że ich wielkość zdecydowanie wykracza poza przyjęty w praktyce tłumaczeniowej format A4. Zatem tłumaczenie przyjmuje postać metakomunikacyjnego aneksu do tekstu wyjściowego, sam natomiast obraz zostaje przeniesiony do kultury przyjmującej w wersji oryginalnej. Nie zmieni się status semiotyczny znaków mikrostrukturalnych (symbole i ikony), ukonstytuowanych przez nie syntagm wizualnych (rysunki na wyższym poziomie artykulacji wizualnej, np. schemat instalacji elektrycznej) ani rysunku jako całości (ikona projektowanej konstrukcji wraz z całą infrastrukturą instalacyjną), w przeciwieństwie do relacji między obrazem wyjściowym a korespondującym z nim tekstem docelowym.

Istotnie, oznaczenia graficzne oraz ich wyjaśnienia zestawione w ramach legendy w tekście wyjściowym, pozostają w relacji ekwiwalencji na zasadzie opartego na normalizacji przyporządkowania jednoznacznego, analogicznie do francuskich odpowiedników gatunkowych. Oznacza to, że w celu umożliwienia odbiorcy przekładu swobodnej interpretacji odmiennych kulturowo konwencji graficznych, tłumacz winien znaleźć formułę eksplikacyjną korespondującą z ekwiwalentem funkcjonalnym oryginalnego znaku graficznego, zgodnie z przedstawioną poniżej (rys. 3) zasadą ekwiwalencji intersemiotycznej.

W związku z tym, że docelowa formuła eksplikacyjna wywołuje oczekiwanie odpowiadającego jej w kulturze przyjmującej oznaczenia graficznego innego niż oryginalny znak graficzny, z którym zestawione jest tłumaczenie, relacja ekwiwalencji zmienia status na relację interpretacyjną, umożliwiającą optymalne zrozumienie docelowego komunikatu werbalno-wizualnego przez odbiorcę przekładu.

Rys. 3. Zasada ekwiwalencji intersemiotycznej

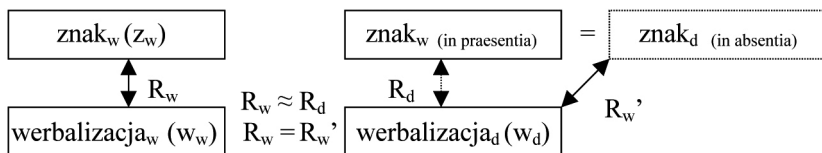
Dlatego też – poza nielicznymi przypadkami tożsamości oznaczeń graficznych symbolizujących ten sam element konstrukcji w obu kulturach – najczęściej będziemy mieć do czynienia z ekwiwalencją przybliżoną, gdyż jak zauważył Jakobson,

na poziomie przekładu międzyjęzykowego nie istnieje zazwyczaj pełna ekwiwalencja między jednostkami kodu, chociaż komunikaty mogą służyć jako adekwatne interpretacje obcych jednostek kodu lub komunikatów (Jakobson 1989: 374).

W przykładzie rysunków budowlanych niepełność ekwiwalencji intersemiotycznej (wyrażonej matematycznym symbolem przybliżenia ‘ \approx ’) wynika przede wszystkim z uwarunkowanej zasadami przekładu intersemiotycznego fragmentaryczności substancji podlegającej tłumaczeniu (elementy werbalne), gdyż warstwa wizualna w wersji oryginalnej odebrana zostanie jako odstępstwo od norm regulujących procesy produkcji i interpretacji francuskich rysunków budowlanych. Niemniej tłumacz jest w stanie zoptymalizować odbiór przekładu, lokalizując dyskursywnie warstwę werbalną w kulturze docelowej przy użyciu formuł stosowanych w analogicznym kontekście podmiotowo-sytuacyjnym (Walkiewicz 2012a: 105). Spełniony w ten sposób warunek interdyskursywności intersemiotycznej (rys. 4), czyli analogii relacji danego segmentu mikrostruktury werbalnej w stosunku do związanego z nim funkcjonalnie elementu wizualnego w tym samym typie wypowiedzi, umożliwi rekontekstualizację przekładu w docelowym polisystemie dyskursywnym, nawet przy rozbieżności wzorców gatunkowych (Walkiewicz 2012a: 104, por. także Rastier 2007).

Chcąc przełożyć rysunki budowlane z zachowaniem warunku interdyskursywności intersemiotycznej, tłumacz powinien wykazać się wysoką kompetencją dyskursywną w zakresie związanej z budownictwem komunikacji zawodowej, w tym znajomości właściwych jej kodów semiotycznych

funkcjonujących w Polsce i we Francji. Niewątpliwie pomocnym instrumentem byłyby inwentaryzacja kontrastywna znormalizowanych oznaczeń graficznych wraz z odpowiadającymi im formułami eksplikacyjnymi, czego załączek stanowi przedmiot dalszej części niniejszych rozważań.

Rys. 4. Warunek interdyskursywności intersemiotycznej: $z_w/w_w \approx z_w/w_d$

4.1. Rysunki architektoniczno-konstrukcyjne

Rysunki z zakresu architektury i konstrukcji mają na celu precyzyjne zobrazowanie wszystkich elementów konstrukcyjnych projektowanego obiektu, niezbędnych do jego prawidłowego wykonania i funkcjonowania. Z uwagi na ich charakter technicznie nadrzędny w stosunku do stanowiącej przedmiot pozostałych rysunków infrastruktury instalacyjnej rysunki architektoniczno-budowlane są najliczniejsze i reprezentują wszystkie gatunki rysunku technicznego. Na poziomie mikrostruktury wyróżniają się one zdecydowaną przewagą symboli liniowych, odwzorowujących kontury murów zewnętrznych oraz przegród wewnętrznych, jak również płaszczyznowych, informujących o materiałach, z których poszczególne elementy konstrukcyjne zostały wykonane. Z semiotycznego punktu widzenia oznaczenia te stanowią oparte na czystej konwencji symbole, odsyłające do desygnatu na mocy normy prawnej (Polskie Normy) lub/i uzualnej. Zdecydowanie mniej jest oznaczeń punktowych, sygnalizujących rodzaj i lokalizację określonych elementów wyposażenia projektowanych wewnątrz, z reguły stanowiących oparte na graficznym uogólnieniu ikony.

We francuskich rysunkach architektoniczno-konstrukcyjnych dystrybucja symboli oraz ikon kształtuje się analogicznie, co wynika z podobieństwa oznaczanych przez nie desygnatów jak również procesu realizacji technologicznej obiektów budowlanych w Polsce i we Francji. Poniższa tabela (tab. 1) zawiera zbiór zinwentaryzowanych w polskich projektach budowlanych oznaczeń graficznych z omawianego zakresu budownictwa oraz przypisane im formuły eksplikacyjne, zestawione z ekwiwalentnymi funkcjonalnie francuskimi ich odpowiednikami.

Tab. 1. Mikrostruktura werbalno-wizualna – rysunki architektoniczno-konstrukcyjne

FR		PL	
FORMUŁA EKSPLIKACYJNA	SYMBOL	SYMBOL	FORMUŁA EKSPLIKACYJNA
chaise			krzesło
fauteuil			fotel
bidet			bidet
cuvette de toilettes			miska ustępowa
urinoir			pisuar
évier			zlewozmywak
cuisinière à gaz			kuchenka gazowa
congélateur			chłodziarka
cuisinière électrique			kuchenka elektryczna
machine à laver			pralka
lave-vaisselle			zmywarka

4.2. Rysunki instalacji elektrycznej

Rysunki instalacji elektrycznej służą przedstawieniu schematu planowanej infrastruktury elektrycznej oraz teletechnicznej (niskoprądowej) wraz ze wszystkimi elementami jej wyposażenia. Ze względu na charakter oraz zakres instalacji elektrycznej jej odwzorowanie nie wymaga wykorzystania całego asortymentu gatunków rysunku budowlanego. Najczęściej projektanci sporządzają rzuty, schematy rozwinięcia instalacji oraz rysunki detalu, posługując się zestawem znormalizowanych oznaczeń graficznych. Kod semiotyczny właściwy komunikacji zawodowej w branży elektrycznej charakteryzuje się zdecydowaną dominacją oznaczeń punktowych o statusie symbolu, przy równoczesnym braku oznaczeń powierzchniowych, co tłumaczy się charakterem rzeczywistości pozajęzykowej, do której się odnoszą.

Podobną specyfikę wykazuje analogiczny funkcjonalnie system oznaczeń graficznych we Francji. Z uwagi na właściwy symbolom nikły poziom ich motywacji semantycznej kody semiotyczne polski i francuski wykazują spore różnice, sygnalizując inaczej ukształtowane horyzonty oczekiwań komunikacyjnych specjalistów z tej samej branży. Tym większa odpowiedzialność ciąży na tłumaczu, który winien wykazać się umiejętnością przypisania odmiennym kulturowo oznaczeniom graficznym adekwatnych do oczekiwań odbiorcy formuł eksplikacyjnych, w czym pomocne okazać się może poniższe zestawienie (tab. 2).

Tab. 2. Mikrostruktura werbalno-wizualna – rysunki instalacji elektrycznej

FR		PL	
FORMUŁA EKSPLIKACYJNA	SYMBOL	SYMBOL	FORMUŁA EKSPLIKACYJNA
interrupteur			wyłącznik 1-biegunowy
interrupteur va et vient			wyłącznik świecznikowy
détecteur de présence			czujka ruchu
pc 2x16A+T étanche			gniazdo wtyczkowe pojedyncze
PC double			2x gniazdo wtyczkowe we wspólnej ramce
PC triple			3x gniazdo wtyczkowe we wspólnej ramce
armoie électrique			rozdzielnica
tableau électrique			tablica mieszkaniowa wnąkowa oprawa oświetleniowa wyposażona w moduł awaryjny
lampe de secours			wypust oświetleniowy kinkiet
applique			

4.3. Rysunki instalacji wodno-kanalizacyjnych

Wchodzące w skład projektów budowlanych oraz wykonawczych rysunki instalacji wodno-kanalizacyjnych opierają się – podobnie jak części graficzne projektów pozostałych instalacji technicznych – na rysunkach architektoniczno-konstrukcyjnych. Ze względów przytoczonych *à propos* instalacji

elektrycznych do ich przedstawienia projektanci posługują się okrojonym asortymentem gatunków rysunków, w tym rzutem kondygnacji, schematem rozwinięcia pionów wodnych, aksonometrią instalacji kanalizacyjnej oraz rysunkiem detalu. Zarówno w polskim, jak i we francuskim dyskursie branżowym wśród charakterystycznych dla branży wodno-kanalizacyjnej oznaczeń graficznych dominują symbole punktowe wobec stosunkowo nielicznych symboli liniowych, co obrazuje tabela (tab. 3). Różnorodność używanych przez projektantów elementów mikrostruktury werbalno-wizualnej wydaje się mniej imponująca niż w przypadku instalacji elektrycznej, co odzwierciedla różnice techniczne na poziomie odpowiadających im desygnatów, porównywalnych w obu kulturach objętych aktem tłumaczenia.

Tab 3. Mikrostruktura werbalno-wizualna – rysunki instalacji wodno-kanalizacyjnej

FR		PL	
FORMUŁA EKSPLIKACYJNA	SYMBOL	SYMBOL	FORMUŁA EKSPLIKACYJNA
fosse septique			osadnik bezodpływowy
vanne de sectionnement			zawór prosty
manomètre			manometr
soupape de sécurité			zawór bezpieczeństwa
vanne d'équilibrage			zawór regulacyjny
clapet anti-retour			kłapa odcinająca
robinet thermostatique			zawór termostatyczny
détendeur			reduktor ciśnienia
échangeur tubulaire			wymiennik ciepła

4.4. Rysunki instalacji grzewczej, wentylacyjnej i klimatyzacyjnej

Podobnie jak w poprzednio opisanych branżach instalacji budowlanych wybór gatunków rysunków instalacji grzewczej, wentylacyjnej i klimatyzacyj-

nej zdeterminowany jest specyfiką techniczną instalacji stanowiących ich przedmiot. Najczęściej projektanci posługują się rzutem, przekrojem, schematem rozwinięcia instalacji oraz rysunkiem detalu, w których na poziomie mikrostruktury dominują oznaczenia punktowe, przy stosunkowo mniej licznych symbolach liniowych i zupełnym braku symboli powierzchniowych. Tak jak w przypadku wcześniej zasygnalizowanych kodów semiotycznych, wchodzące w skład mikrostruktury intersemiotycznej oznaczenia graficzne mają charakter symboliczny zarówno w polskim, jak i francuskim dyskursie specjalistycznym. Bezpośrednią konsekwencją arbitralności stosowanych w omawianym zakresie komunikacji zawodowej symboli są ich rozbieżności formalne, świadczące o dystansie kulturowym pomiędzy wspólnotami dyskursywnymi wyjściową i docelową. Dystans ten można skrócić, werbalizując wyjściowe oznaczenia graficzne przy użyciu zestawionych poniżej (tab. 4) francuskich ekwiwalentów odpowiadających im formuł eksplikacyjnych.

Tab. 4. Mikrostruktura werbalno-wizualna – rysunki instalacji grzewczej, wentylacyjnej i klimatyzacyjnej

FR		PL	
FORMUŁA EKSPLIKACYJNA	SYMBOL	SYMBOL	FORMUŁA EKSPLIKACYJNA
bouche d'aération			nawiewnik
bouche d'extraction d'air			wywiewnik
filtre à air			filtr
grille de protection			kratka ochronna
humidificateur à eau			nawilżacz
pompe			pompa
chaudière			kocioł
refroidisseur d'air			chłodnica powietrza

Wnioski

Rysunki budowlane są komunikatami werbalno-wizualnymi stanowiącymi precyzyjnie skonstruowany zapis projektowanego obiektu, oparty na znormalizowanych kodach semiotycznych, jakimi posługują się inżynierowie różnych specjalności budowlanych. W związku z pełnioną funkcją ikoniczną warstwa wizualna stanowi niezaprzeczalną dominantę semantyczną, której elementy werbalne są jedynie uzupełnieniem. Kodyfikacja elementów wizualnych i werbalnych na poziomie mikrostruktury uzależnia interpretację komunikatu od użycia właściwie wyselekcjonowanych oznaczeń graficznych oraz przyporządkowanych im formuł eksplikacyjnych, co nakłada na tłumacza obowiązek ich przełożenia zgodnie z normami dyskursywnymi obowiązującymi w kulturze docelowej.

Z uwagi na semiotyczny status symbolu większości używanych w budownictwie oznaczeń graficznych oraz związany z tym niski poziom ich motywacji semantycznej mikrostruktura wizualna polskich i francuskich rysunków budowlanych kształtuje się odmiennie, przez co nośnikiem intencji autora rysunku wyjściowego w przekładzie staje się formuła eksplikacyjna, która – wobec wizualnego inwariantu – stanowi jedyny sposób na skrócenie dystansu dzielącego kultury wyjściową i docelową w zakresie dyskursu budowlanego. Ekwiwalencję werbalno-wizualną w przekładzie rysunków budowlanych tłumacz osiągnąć może jedynie, spełniając warunek interdyskursywności intersemiotycznej, co jest niemożliwe bez znajomości funkcjonujących w obu kulturach polisystemów kodów semiotycznych, implikującej odpowiednio rozwiniętą kompetencję dyskursywną.

Literatura

- Jakobson, R., 1989, *W poszukiwaniu istoty języka*, t. 1, Warszawa.
- Klag, M., 2006, „Informacje i emocje – o czytaniu logotypów”, [w:] *Ikoniczność znaku. Słowo – przedmiot – obraz – gest*, E. Tabakowska (red.), Kraków, s. 69–79.
- Pelc, J., 1984, *Wstęp do semiotyki*, Warszawa.
- Piekot, T., 2006, „Werbalizacja i wizualizacja w dyskursie wiadomości prasowych”, [w:] *Ikoniczność znaku. Słowo – przedmiot – obraz – gest*, E. Tabakowska (red.), Kraków, s. 99–116.
- Rastier, F., 2007, „La traduction: interprétation et genèse du sens”, www.revue-texto.net/Lettre/Rastier_Traduction.pdf (dostęp: 20 marca 2010 r.).

- Szczęśna, E., 2007, „Semiotyczne uwarunkowania interpretacji”, [w:] *Filozofia i etyka interpretacji*, A.F. Kola, A. Szahaj (red.), Kraków, s. 71–83.
- Tomaszkiewicz, T., 1999, *Texte et image dans les communications aux masses*, Poznań.
- Tomaszkiewicz, T., 2005, „La traduction intersémiotique fait-elle partie de la traductologie?”, [w:] *La traduction. De la théorie à la pratique et retour*, J. Peeters (red.), Rennes, s. 159–168.
- Walkiewicz, B., 2012a, „Interdyscyplinarność w przekładzie tekstów specjalistycznych”, [w:] *Rocznik Przekładoznawczy. Studia nad teorią, praktyką i dydaktyką przekładu*, 6, M. Krajewska, L. Zieliński (red.), Toruń, s. 99–115.
- Walkiewicz, B., 2012b, „Entre texte et image ou de la traduction des projets d'architecture”, (w druku).
- Walkiewicz, B., 2012c, „Gatunki dokumentacji projektowej”, (w druku).
- Wittgenstein, L., 2000, *Tractatus logico-philosophicus*, Warszawa.
- Wysłouch, S., 2001, *Literatura i semiotyka*, Warszawa.

Intersemiotic Equivalence in Construction Drawing Translation

Summary

This paper focuses on intersemiotic equivalence in the process of translating construction drawings into French. Construction designs are highly codified verbo-visual messages characterized by conventionalized graphic and editorial forms. They constitute mainly technical drawings based on standardized semiotic systems that are specific to different areas of the construction industry. Thus translation of construction designs involves the confrontation of two intersemiotic polysystems in accordance with the rules of intersemiotic translation. While observing those rules the translator is obliged to keep the original form of visual elements as well as to provide proper annotations in the target language in accordance with the target language discourse norms. In order to achieve this goal, the translator should exhibit a profound knowledge of both Polish and French semiotic codes pertaining to the area of construction industry.

